

WYMAGANIA WYNIKAJĄCE Z PODSTAWY PROGRAMOWEJ

Temat wykraczający poza podstawę programową (treści usunięte w 2024 r.).

CELE LEKCJI

Uczeń:

ZNA

- daty: 1576, 1577–1582, 1582,
- postacie: Anny Jagiellonki, Stefana Batorego, Maksymiliana II, Jana Zamoyskiego, Iwana IV Groźnego.

ROZUMIE

- zagrożenia dla państwa polsko-litewskiego wynikające z podwójnej elekcji,
- pojęcia: piechota wybraniecka, „trzeci Rzym”, car.

POTRAFI

- opisać sytuację panującą w Rzeczypospolitej po ucieczce Henryka Walezego,
- scharakteryzować Stefana Batorego,
- przedstawić najważniejsze dokonania Stefana Batorego w polityce wewnętrznej,
- dostrzec rolę, jaką za panowania Batorego odgrywał Jan Zamoyski,
- omówić działalność Jana Zamoyskiego,
- przedstawić dzieje Rusi do XVI w.,
- wyjaśnić przyczyny konfliktu między Litwą a Moskwą,
- omówić politykę państwa moskiewskiego w okresie rządów Iwana IV Groźnego,
- przedstawić główny cel polityki zagranicznej Moskwy za panowania Iwana IV Groźnego,
- przedstawić przebieg wojny z Moskwą,
- zanalizować obraz *Batory pod Pskowem*,
- wskazać na mapie najważniejsze wydarzenia związane z przebiegiem wojny z Moskwą,
- ocenić postać i dokonania Stefana Batorego.

CZAS ZAJĘĆ

1 godzina lekcyjna.

I. Wprowadzenie

Podajemy temat i formułujemy cele lekcji. Prosimy uczniów o przypomnienie zasad, na jakich opierała się wolna elekcja oraz największych wad tego sposobu wyboru władcy. Następnie pytamy, jak się nazywał pierwszy władca elekcyjny Rzeczypospolitej i co się z nim stało kilka miesięcy po jego wyborze.

Podajemy temat i formułujemy cele lekcji.

II. Rozwinięcie

Przedstawiamy okoliczności, w jakich doszło do ogłoszenia kolejnego bezkrólewia, a następnie omawiamy konflikt, do którego doszło podczas drugiej wolnej elekcji. Stronnictwo magnackie wybrało bowiem kandydata w postaci cesarza Maksymiliana II Habsburga, a stronnictwo szlacheckie zdecydowało się poprzeć kandydaturę Anny Jagiellonki oraz wyznaczonego jej na męża księcia Siedmiogrodu Stefana Batorego.

Zapisujemy na tablicy hasło: *podwójna elekcja* i zachęcamy uczniów, aby zastanowili się, do czego może doprowadzić taka sytuacja. Propozycje zapisujemy, a po wyczerpaniu się pomysłów podkreślamy te, które dotyczą konfliktu i wojny domowej. Zwracamy uwagę, że to kolejny dowód na to, jak złym rozwiązaniem okazał się dla państwa polskiego taki sposób wyboru władcy. Jednocześnie wyjaśniamy, że tym razem wojny udało się uniknąć, gdyż konkurent Anny Jagiellonki i Stefana Batorego wkrótce zmarł.

Informujemy uczniów, że będą pracować w parach, a wyniki ich pracy całą klasa pozna na końcu zajęć. Rozdajemy instrukcję nr 1 każdej parze ► .

Instrukcja nr 1

Zapoznajcie się z tekstem źródłowym w podręczniku (s. 78) i wynotujcie wszystkie informacje, które kojarzą się wam z charakterem nowego władcy i jego systemem wartości. Zapiszcie je na kartce.

Uczniowie czytają tekst i zapisują wnioski na kartkach.

W kolejnej części lekcji, korzystając z samodzielnie przygotowanej prezentacji multimedialnej, przedstawiamy sylwetkę Jana Zamoyskiego oraz jego dokonania. Następnie rozdajemy egzemplarze kolejnej instrukcji ► .

Instrukcja nr 2

Zapoznaliście się z dokonaniem najważniejszego współpracownika króla Stefana Batorego. Na podstawie tych informacji ustalcie, jakie cechy charakteru i jakie umiejętności musiał posiadać władca, dobierając sobie do współpracy taką osobę. Wnioski zapiszcie na kartce. Jeśli różnią się od poprzednich, zastanówcie się, gdzie tkwi błąd, i go poprawcie.

Uczniowie wykonują zadanie i wynotowują potrzebne informacje na kartkach. Jeżeli pojawią się pierwsze sygnały wskazujące na nanoszenie na kartkach po-

prawek, zwracamy uwagę, że dokonywanie ich jest przykładem na to, jak trudno jednoznacznie ocenić jakąś postać, kierując się tylko jedną przestanką lub – jak w tym przypadku – jednym źródłem informacji.

W ramach wstępu do kolejnego etapu zajęć przedstawiamy uczniom dzieje państwa moskiewskiego oraz jego mozolną drogę od kraju zależnego od Tatarów do jednej z głównych sił politycznych w Europie Wschodniej. Szczególną uwagę zwracamy na postać Iwana IV Groźnego i jego dążenie do budowy potęgi Moskwy. Wyjaśniamy, że jednym z jej przejawów była ekspansja terytorialna skierowana na Wschód i na Zachód.

Jako przykład ekspansji na Zachód wskazujemy konflikt z Litwą o kontrolę nad ziemiami ruskimi oraz dążenie cara do zdobycia portów nad Bałtykiem.

Wyjaśniamy okoliczności, w jakich doszło do wybuchu wojny z Moskwą o Inflanty, a następnie rozdajemy parom kolejną instrukcję .

Instrukcja nr 3

Zapoznajcie się z mapą w podręczniku przedstawiającą przebieg wojny w Inflantach, w której dowodził Stefan Batory (s. 82). Przyjrzyjcie się też ilustracji ukazującej króla pod Pskowem (s. 81, komentarz do lekcji). Na podstawie informacji zawartych w tych źródłach ustalcie, jakie cechy charakteru i jakie zdolności miał władca. Jeśli różnią się od poprzednich, zastanówcie się, gdzie popełniliście błąd, i go poprawcie.

Uczniowie zapisują wnioski na kartkach, a jeśli zachodzi taka potrzeba, nanoszą kolejne poprawki. Po wykonaniu zadania prosimy chętne pary, aby przedstawiły charakterystykę postaci Stefana Batorego, ze szczególnym uwzględnieniem poprawek wynikających z błędnej oceny tej postaci na początku zajęć.

Po wysłuchaniu opinii pytamy uczniów, co sprawiło im największą trudność w ocenie Stefana Batorego i jak się czuli, gdy się okazało, że ich pierwsza opinia nie zgadzała się do końca z wizerunkiem władcy kreowanym w kolejnych źródłach.

Rozmowę podsumowujemy stwierdzeniem, że jednym z najważniejszych aspektów pracy historyka jest umiejętność selekcji informacji i formułowania wniosków dopiero po zapoznaniu się ze wszystkimi możliwymi do zbadania źródłami historycznymi.

III. Podsumowanie

Zapisujemy na tablicy hasło: *Władca niemalowany* i pytamy uczniów, co może oznaczać to sformułowanie. Następnie inicjujemy krótką dyskusję (materiał dla nauczyciela) na temat postaci króla Stefana Batorego i jego dokonań.

Metody kontroli

Ćwiczenia 1 i 3 (zeszyt ćwiczeń, s. 36, 38).

Praca domowa

Ćwiczenie 4 (zeszyt ćwiczeń, s. 39).

Materiał dla nauczyciela

Dyskusja

Metoda polegająca na wymianie zdań lub poglądów na dany temat między nauczycielem a uczniami lub między uczniami. Punktem wyjścia dyskusji jest odmiennność stanowisk osób (obozów) biorących w niej udział, natomiast jej celem – znalezienie rozwiązania, które będzie możliwe do zaakceptowania przez wszystkie strony uczestniczące w dyskusji.

Stosowanie tej metody umożliwia porządkowanie, systematyzowanie i utrwalanie zdobytej wiedzy, a także wzbogacanie jej o nowe elementy. Ponadto pozwala ona na doskonalenie umiejętności budowania dłuższej wypowiedzi ustnej, uczy właściwej argumentacji, obrony własnego stanowiska oraz krytycznego myślenia. Z kolei aspekt wychowawczy dyskusji polega na budowaniu odpowiednich relacji między rozmówcami – liczenia się z opinią drugiej osoby, uznawania argumentów strony przeciwnej, jeśli są słuszne, czy lepszego rozumienia innych.

Duże znaczenie dla właściwego przebiegu dyskusji ma prowadząca ją osoba. Do jej zadań należy zaproponowanie zasad, na jakich odbywać się będzie wymiana poglądów, egzekwowanie tych zasad, kierowanie przebiegiem dyskusji, udzielanie głosu uczestnikom, podsumowanie pojawiających się ustaleń oraz sformułowanie ostatecznych wniosków.

Zasady poprawnie prowadzonej dyskusji:

- nieprzerywanie sobie wypowiedzi,
- wzajemne słuchanie się uczestników,
- przestrzeganie określonych ram czasowych wypowiedzi,
- atakowanie problemu, a nie przeciwnika,
- dopuszczanie do głosu innych uczestników.

Komentarz do lekcji

Przy analizie obrazu *Batory pod Pskowem* nauczyciel może skorzystać z opisu zamieszczonego na stronie: [!\[\]\(05be7c7a8995decd503647c99211f7c2_img.jpg\) !\[\]\(16cd6e1a39784ecf52b4db09f4865f40_img.jpg\)](#).